

Buğra Ekinci, "Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", a.e., XIII, 771-779; H. Tahsin Fendoğlu, "Tanzimat Sonrası Hukuki Düzenlemeler ve Hukuk Dualizmi", a.e., XIV, 727-738; B. Spuler, "Die europäische Diplomatie in Konstantinopel bis zum Frieden von Belgrad 1739", *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, IX/3-4, Breslau 1936, s. 208-210; a.mlf., "Consul", *EP* (İng.), II, 876-877; Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı İktisat Tarihi Bakımından Konsolos Raporlarının Ehemmiyeti ve Kıymeti", *GDAAD*, sy. 10-11 (1983), s. 151-166; Kemal Çiçek, "Yabancı Konsolosluk Tercümanları", *TT*, XXV/146 (1996), s. 81-86; M. Tayyib Gökbilgin, "Konsolos", *İA*, VI, 836-840; Halil İnalçık, "İmtiyâzât", *DİA*, XXII, 246-247.

ALİ İBRAHİM SAVAŞ

KONSTANTİN, Afrikalı (CONSTANTINUS AFRICANUS)

(ö. 480/1087)

Arapça'dan Latince'ye
yaptığı tercümeyle
İslâm tıbbını Avrupa'ya tanıtan
ilk mütercim.

1010 veya 1015 yılında Tunus'ta doğdu. Hayatı hakkındaki en eski, fakat pek güvenilir olmayan kaynak Petrus Diocanus'un (ö. 1140) vekâyî'nâmesidir. Bu esere göre aslen Tunuslu bir müslüman olan Konstantin Mısır, Bağdat, Hindistan ve Habeşistan'a seyahatlerde bulunmuş, İbrânî, Süryânî, Keldânî, Grek, Habeş ve Hint dillerini öğrenmiştir. Tekrar doğum yerine döndüğünde kıskançlık ve düşmanlıklara mâruz kalmış, bu tavırların ölüm tehdidinde dönüşmesinden korkarak otuz dokuz-kırk yaşlarında iken Sicilya'ya gitmiştir. Konstantin'in hayatına dair bilgileri efsanevi unsurlar katarak abartılı bir biçimde aktaran Diocanus'a mukabil onun ülkesini ticarî maksatlarla terkettiğini ileri sürenler de vardır. Sicilya'da yönetici hânedanın aynı zamanda tabip olan bir üyesiyle yakınlık kuran Konstantin, Latince'deki tıp eserlerinin yetersizlik ve seviyesizliğini farkettiğinden bu eksikliği telâfi etmek ümidiyle yeniden ülkesine dönerek üç yıl tıp okumuş ve götürebildiği İslâm tıp eserlerini yanına alarak tekrar Sicilya'ya doğru yola çıkmıştır; ancak bindiği gemi Lucania sahillerinde fırtınaya yakalanmış ve kitapların çoğu denize gitmiştir. Salerno'ya varan Konstantin daha sonra hristiyan olmuş ve bunu izleyen dönemde Arapça'dan Latince'ye tercüme yapmıştır. Hayatının sonuna doğru Monte Cassino'daki Benedictine Manastırı'na kapanmış ve 1087 yılında burada ölmüştür (*CHIs.*, II/B, s. 852; Watt, s. 110,

120; *EP* [İng.], II, 59). Manastırın rahiplerinden Leo Ostiensis onu "Doğu ve Batı'nın üstadı" şeklinde anmaktadır (Sarton, I, 769).

Konstantin'in yaptığı tercümelerin tam ve aslına uygun olmadığı bilinmektedir. Metinleri yer yer kısaltmış, anlaşılması zor yerleri atlamış, karşılığını bulamadığı tıbbî terimleri Arapça asıllarının Latince telaffuzuyla vermiş ve daha da önemlisi bu eserleri kendine maletmiştir; ayrıca Latince'sinin de pek iyi olmadığı görülmektedir. Ancak giriştiği tercüme faaliyetlerinin İslâm tıbbının Avrupa'da tanınmasına yaptığı katkıları görmezlikten gelmek ve onun Salerno Tıp Okulu'nun asıl kurucusu olduğunu inkâr etmek mümkün değildir.

Bu tercüme iki grupta toplanmaktadır: Grek asıllı Arapça eserler, Arapça telifler. Grek asılların en önemlileri Hipokrat'ın *el-Fuşûl*'ü (esere Câlî'nûs tarafından yazılan şerhin Huneyn b. İshak tercümesi), Câlî'nûs'un *Kitâbü (fi) Ârâ'î Bukrâ't ve Felâtûn*'u ve İshak b. İmrân'ın Efesli Rufus'a dayanarak yazdığı *Kitâb (el-Makâle) fi'l-mâlihulyâ'sıdır*. Arapça teliflerin en önemlileri ise şunlardır: Yuhannâ b. Mâseveyh'in *Nevâdirü't-tıbb*'i, Huneyn b. İshak'ın *Kitâbü'l-Mesâ'il fi't-tıbb*'i (*el-Medhal fi't-tıbb*), Huneyn b. İshak'ın *Kitâbü'l-Aşr makâlât fi'l-'ayn*'i, İshak b. Süleyman el-İsrâilî'nin *Kitâbü'l-Ağziye*'si, İsrâilî'nin *Kitâbü'l-Bevl*'i, Ebû Ca'fer İbnü'l-Cezzâr'ın *Kitâbü İ'timâdi'l-edviyeti'l-müfrede, Zâdü'l-müsâfir ve kütü'l-hâdır*'i, Müdâvâtü'n-nisyan ve *şuruğu takviyeti'z-zâkire*'si ile *Kitâbü'l-Mi'de*'si, Ali b. Abbas el-Mecûsî'nin *Kâmilü's-şınâ'ati't-tıbbiyye*'si.

Konstantin'in önce tercümelerinden sekizi *Opera Isaac* adı altında (Lyon 1515), daha sonra da tamamı *Constantini Africani opera, conquisita undique*

Ahmet
Avni
Konuk

magno studio adıyla iki cilt halinde (Basel 1536-1539) yayımlanmıştır; bunların dışında o yıllarda ayrıca müstakil olarak neşredilenler de vardır (eserleri hakkında geniş bilgi ve Latince adları için bk. Mieli, s. 220-224; Sezgin, *GAS*, III, tür.yer.).

BİBLİYOGRAFYA :

Constantinus Africanus. Texts and Studies (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1996; Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul 1935, s. 267; A. Mieli, *La science arabe et son rôle dans l'évolution scientifique mondiale*, Leiden 1939, s. 220-224; Sarton, *Introduction*, I, 769; Sezgin, *GAS*, III, 30, 65, 86, 106, 233, 250, 252, 266, 296, 297, 304, 305, 307, 321; a.mlf., *The Complete Medical Art*, Frankfurt 1985, s. 1-3 (önsöz); F. Gabrieli, "The Transmission of Learning and Litterary Influence to Western Europe", *CHIs.*, II/B, s. 852; W. Montgomery Watt, *İslâm Avrupa'da* (trc. Hulûsi Yavuz), İstanbul 1989, s. 110, 120; Bekir Karlığa, *İslâm Düşüncesi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul 1993, s. 261-288; Max Meyerhof, "Konstantin, Afrikalı", *İA*, VI, 840-841; B. Ben Yahia, "Constantinus Africanus", *EP* (İng.), II, 59-60.

H. BEKİR KARLIĞA

KONUK, Ahmet Avni

(ö. 1938)

Mutasavvıf, müsiķişinas ve bestekâr.

İstanbul'da dünyaya geldi. Doğumuyla ilgili kaynaklarda farklı tarihler (1285 [1868], 1287 [1870], 1288 [1871]) verilmektedir. Babası Mûsâ Kâzım Efendi, annesi Fatma Zehrâ Hanım'dır. Dokuz on yaşlarında iken birkaç ay arayla önce babasını, ardından annesini kaybetti. İbtidâî mektebini bitirdikten sonra Kur'an-ı Kerim'i ezberledi ve cami derslerine devam ederek Arapça öğrendi. Galata Rüşdiyesi'nde dördüncü sınıfta okurken üçüncü sınıfından başladığı Dârüşşafaka'dan 1890'da mezun oldu. Aynı yıl Galata İttihat Postahanesi'ne memur olarak tayin edildi. Memuriyeti sırasında başladığı Mekteb-i Hukûk-ı Şâhâne'yi 1898'de birincilikle bitirdi. 1909'da Posta Nezâreti'nde kalem müdürü, 1922'de posta genel müdür muavini, Eylül 1930'da genel müdürlük hukuk müşaviri oldu. Bu sırada 376 sayılı posta kanununu mücip sebepler lâyhası ve nizamnâmesiyle birlikte hazırladı. 1933'te kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Bir süre Posta ve Telgraf Yüksek Mektebi ile Yüksek Mühendis Mektebi'nde (İstanbul Teknik Üniversitesi) ders verdi (Ergun, *Türk Şâirleri*, II, 573). 6 Mart 1938'de İstanbul'da vefat etti ve Merkez Efendi Mezarlığı'na defnedildi. Konuk'un son zamanlarında Emine Hâdiye Hanım-